

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

Ενότητα: **5. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ**

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΤΘΟΠΟΥΛΟΣ

Τμήμα Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων

ΑΓΡΙΝΙΟ

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά μαθήματα **ΠΠ**

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΤΘΟΠΟΥΛΟΣ

**Καθηγητής
Βιολογίας – Κυτταρικής Βιολογίας**

Επικοινωνία:

<http://www.env.upatras.gr/people/profiles/id/52>

 264107-4115

 dmatthop@upatras.gr

Η Ενότητα αυτή θα εξετάσει τα ζητήματα:

Αντικείμενο Περιβαλλοντικής Ηθικής

Άνθρωπος – Φύση

Οικοφεμινισμός

Ανθρωποκεντρισμός

Βαθειά Οικολογία

Ρηχή Οικολογία

Αειφόρος Ανάπτυξη

Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση

Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Και θα αναλύσει τις έννοιες:

Ηδονή:

Ως ηδονή ορίζεται η κατάσταση της ευχαρίστησης.

Παρά τη στενή σχέση που μπορεί να έχει με την ευδαιμονία, δεν πρέπει να ταυτίζεται ως προς αυτή για τρεις κυρίως λόγους. Πρώτον, οι ηδονές είναι συνυφασμένες με τον χρόνο, υπό την έννοια ότι προσδιορίζονται εντός ορισμένων χρονικών πλαισίων. Αντίθετα, η ευδαιμονία είναι συνδεδεμένη με την αιωνιότητα. Δεύτερον, οι ηδονές εν αντιθέσει προς την ευδαιμονία έχουν ιδιοτελή χαρακτήρα. Τρίτον, οι ηδονές είναι απλές και συγκεκριμένες καταστάσεις. Αντίθετα, η ευδαιμονία είναι μια κατάσταση σύνθετη από ποικίλα μεταξύ τους στοιχεία.

Ηθικές αρετές:

Είναι οι αρετές εκείνες με βάση τις οποίες ρυθμίζεται η ηθική συμπεριφορά του ανθρώπου.

Ηθική:

Ήδη από την προσωκρατική περίοδο οι φιλόσοφοι ασχολήθηκαν με θέματα ηθικής τάξεως τα οποία όμως εστιάζονταν στην έρευνα της φύσης. Από την εποχή όμως του Σωκράτη και στη συνέχεια η ηθική φιλοσοφία μπορεί να διακριθεί στην πρωτογενή και τη δευτερογενή ηθική φιλοσοφία. Κατά την πρωτογενή το βασικό ερώτημα τι πρέπει να κάνει κανείς ώστε οι πράξεις του να θεωρηθούν ηθικά αποδεκτές, δηλαδή ποιο είναι το κριτήριο της ηθικής συμπεριφοράς μας, ή σε τι συνίσταται το αγαθό και σε τι το κακό. Κατά τη δευτερογενή, που καλείται και μεταηθική, το πρωταρχικό ζήτημα είναι ο προσδιορισμός του νοήματος των ηθικών όρων τους οποίους χρησιμοποιούμε για να υποστηρίξουμε ή για να εκφράσουμε τις ηθικές μας πεποιθήσεις. Κατ' αυτή το ερώτημα δεν είναι 'τι

πρέπει να πράξω' ή 'τι είναι αγαθό', αλλά τι οφείλω να εννοώ με τους ηθικούς όρους 'πρέπει' και 'αγαθό' κ.α. και πώς θα πρέπει να τους μεταχειρίζομαι.

Ηθική δεοντολογία:

Είναι μια θεωρία σύμφωνα με την οποία η ηθική ορθότητα ή η ηθική επιληψιμότητα μιας πράξης είναι εγγενής. Κατά την ηθική δεοντολογία η ηθικά αξία ή η ηθική απαξία μιας πράξης βρίσκεται μέσα στην ίδια τη φύση της πράξης.

Ηθική πράξη:

Η πράξη που αξιολογείται με ηθικά κριτήρια και ηθικούς όρους όπως καλή ή κακή, δίκαιη ή άδικη κ.α.

Ηθικό πρόσωπο:

Είναι το πρόσωπο του οποίου η συμπεριφορά ή ο χαρακτήρας κρίνεται και αξιολογείται από ηθική άποψη βάσει ηθικών κριτηρίων και όρων.

Ηθικός νόμος:

Είναι γενικώς κάθε αρχή εν ονόματι της οποίας ορίζεται η ηθική αξία μιας πράξης.

Θάνατος:

Η διάλυση ενός οργανισμού στα ανόργανα στοιχεία του. Για όσους πιστεύουν ότι η ψυχή αποτελεί μια οντότητα ανεξάρτητη από την ύπαρξη του ανθρώπου, η διάλυση του ανθρώπινου οργανισμού που επέρχεται με το θάνατο περιορίζεται στην καταστροφή του σώματος· η ψυχή γι' αυτούς μετά το θάνατο είτε διατηρεί την ατομικότητά της - σύμφωνα με ότι υπέθεσαν οι απολογητές διαφόρων θρησκειών, όπως ο χριστιανισμός και ορισμένοι φιλόσοφοι όπως ο Πλάτωνας ή ο Πλωτίνος – είτε ενώνεται σε μια γενική, αφηρημένη, απαλλαγμένη από κάθε ατομικό χαρακτηριστικό κατάσταση όπως η νιρβάνα που εισηγούνται οι οπαδοί της διδασκαλίας του βουδισμού. Ο θάνατος αποτέλεσε βασικό άξονα του συστήματος αρκετών φιλοσόφων.

Ο Πλάτωνας πρέσβευε ότι η φιλοσοφία είναι «μελέτη θανάτου». Κατ' αυτόν οι φιλόσοφοι που έχουν ως στόχο τη γνώση της αλήθειας, γνωρίζουν ότι θα επιτύχουν το στόχο τους εφόσον θα απαλλαγούν από τις επιρροές και τις δεσμεύσεις του σώματος και των αισθήσεών του, πράγμα που μπορεί να γίνει με το θάνατο· γι' αυτό και αντιμετωπίζουν το θάνατο όχι ως κάτι κακό, αλλά ως μέσω για την πραγματοποίηση της αποστολής τους.

Προσωπικά στο σημείο αυτό θα ήθελα να αναφέρω ότι η ίδια η ζωή κάθε οργανισμού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το θάνατο, καθόσον ο θάνατος είναι η συνέχεια της ζωής και δεν μπορεί να υπάρξει ζωή χωρίς θάνατο και θάνατος χωρίς ζωή.

Ιδέα:

Στην ιστορία της φιλοσοφίας μπορούν να διακριθούν τέσσερις σημασίες για τον όρο 'ιδέα'. Κατά τον Πλάτωνα η ιδέα είναι μια υπεραισθητή οντότητα που ο άνθρωπος μπορεί να τη συλλάβει μόνο με το νου. Οτιδήποτε υπάρχει ή εκδηλώνεται γύρω μας και το συλλαμβάνουμε μέσω των αισθήσεών μας και της εμπειρίας μας είναι αντίγραφο μιας αντίστοιχης απόλυτης ιδέας. Εν αντιθέσει προς τα αισθητά πράγματα που υπάρχουν από κάποια στιγμή και έπειτα, εξελίσσονται, φθείρονται και καταστρέφονται, οι ιδέες, δηλαδή τα πρότυπα των αισθητών πραγμάτων είναι αιώνιες και παραμένουν αναλλοίωτες μέσα στον χρόνο, ανεπηρέαστες από τις κατά τόπους ισχύουσες συνθήκες. Στους κόλπους της σχολαστικής φιλοσοφίας του Μεσαίωνα οι ιδέες θεωρήθηκαν ως τα πρότυπα, σύμφωνα με τα οποία ο Θεός συνέλαβε τα πράγματα και τα δημιούργησε. Συνεπώς οι ιδέες υπάρχουν μόνο μέσα στο νου του Θεού.

Κατά τη διδασκαλία του εμπειρισμού, 17^{ος} και 18^{ος} αιώνας, την οποία εισηγήθηκαν οι Βρετανοί φιλόσοφοι Λοκ, Μπέρκλεϋ και Χιουμ, οι ιδέες συγκροτούν τα περιεχόμενα της εμπειρίας – της αντίληψης, της μνήμης, της φαντασίας και ούτω καθ' εξής. Κατ' αυτούς οι ιδέες θεωρούνται ως οι παραστάσεις των πραγμάτων που συλλαμβάνουμε με τις αισθήσεις μας.

Κατά τον Καντ οι ιδέες δεν έχουν σχέση με την πραγματικότητα, δεν αποτελούν πρότυπα ή παραστάσεις της ούτε μας βοηθούν να γνωρίσουμε τα αισθητά πράγματα και να αιτιολογήσουμε την ύπαρξή τους. Υποστήριξε ότι οι ιδέες είναι ρυθμιστικές αρχές, εννοώντας ότι δεν μας αποκαλύπτουν αυτές τι υπάρχει στην πραγματικότητα, αλλά τι πρέπει να ισχύει.

Καθήκον:

Είναι οτιδήποτε είναι υποχρεωμένος να πράξει κανείς είτε αυτό αναφέρεται στη συμπεριφορά του ως πολίτης ενός κράτους, είτε ως ηθικού προσώπου, είτε ως μέλους μιας θρησκείας, είτε ως επαγγελματία και ούτω καθ' εξής. Η έννοια του καθήκοντος διαμορφώθηκε από τους στωικούς φιλοσόφους. Κατ' αυτούς το καθήκον υπαγορεύει την τέλεση μιας πράξης η οποία δεν συγκρούεται ως προς τις ηθικές αρχές, αλλά συγχρόνως δεν συνοδεύεται από ηθική επίγνωση του πράττοντος προσώπου. Όταν μια πράξη όχι απλώς δεν συγκρούεται ως προς τις ηθικές αρχές, αλλά επιπλέον τελείται με ηθική επίγνωση του προσώπου που πράττει, καθίσταται κατόρθωμα. Η διάκριση μεταξύ κατορθωμάτων και καθηκόντων στη στωική φιλοσοφία αντιστοιχεί προς τη διάκριση που εισηγήθηκε ο Καντ ως προς τη ηθικότητα, στην οποία υπάγεται κάθε πράξη που τελείται ύστερα από ηθική

απόφαση, και τη νομιμότητα, στην οποία υπάγεται κάθε πράξη που απλώς συμφωνεί προς τις ηθικές αρχές.

Ο Καντ διακρίνει τα καθήκοντα σε ατελή, δηλαδή αυτά που αφήνουν περιθώριο επιλογής στον άνθρωπο που καλείται να τα εκτελέσει, και τέλεια, δηλαδή σε αυτά που δεν παρέχουν κανένα περιθώριο επιλογής.

Κακό:

Οι απόψεις σχετικά με το τι είναι κακό ποικίλλουν στην ιστορία της φιλοσοφίας.

Κατά τον Σωκράτη κανένας δεν είναι εκούσια κακός και κάθε κακή πράξη είναι αποτέλεσμα άγνοιας. Συνδέοντας το αγαθό με τη γνώση και το κακό με την άγνοια ισχυρίστηκε ότι κατά την ουσία του ο άνθρωπος δεν είναι κακός, αλλά καλός.

Κατά τη στωική φιλοσοφία το ύψιστο ηθικό αξίωμα είναι το 'ομολογουμένως τη φύσει ζειν', δηλαδή το να δρα και να συμπεριφέρεται κανείς σύμφωνα με τη φύση στην οποία υφίσταται η υπέρτατη αρχή, ο λόγος. Κατ' αυτή επειδή το μόνο ον που μπορεί να δράσει ενάντια στη φύση είναι ο άνθρωπος, το κακό μπορεί ναπραχθεί μόνο από τον άνθρωπο.

Κατά τον Διονύσιο Αεροπαγίτη το κακό δεν έχει ουσιαστική και αυτόνομη ύπαρξη, αλλά υφίσταται 'κατά συμβεβηκός', δηλαδή συμπτωματικά, παρασιτικά ως αδυναμία, ασθένεια και έλλειψη του αγαθού, συνεπώς το κακό δεν υπάρχει μέσα στα όντα. Η γέννηση του κακού δεν οφείλεται σε κάποια δύναμη, αλλά σε ασθένεια.

Κατά τον Χομπς κακό είναι ό,τι δυσαρεστεί κάποιον.

Ο σπινόζα αμφισβήτησε την ύπαρξη του κακού καθεαυτό και το συνέδεσε με κάθε είδους δυστυχία και δυσαρέσκεια.

Κατά τον Καντ η αιτία του κακού εντοπίζεται στον πεπερασμένο χαρακτήρα της ανθρώπινης φύσης. Κατ' αυτόν το κακό είναι αναγκαίο μια και χωρίς αυτό δεν υπάρχει ηθική ευθύνη. Ο άνθρωπος διαθέτει ελευθερία της βούλησης και για αυτό εναπόκειται στον ίδιο να αντιταχθεί στο κακό και να το πολεμήσει.

Κατά τον Χέγκελ το κακό υπάρχει ως στιγμή μέσα στη διαλεκτική πορεία του πνεύματος προς την ελευθερία του.

Ο Σαρτρ αμφισβητεί την ύπαρξη του κακού καθεαυτό, καθόσον δεν υπάρχουν δεδομένες αρχές που να υπαγορεύουν στον άνθρωπο τι είναι καλό ώστε να πρέπει να το πράξει, και τι είναι κακό ώστε να πρέπει να το αποφύγει. Το τι είναι καλό και το τι είναι κακό εναπόκειται στην ανήκει στην απόλυτη ελευθερία του ανθρώπου να το κρίνει.

Καλό:

Στην αρχαία ελληνική γλώσσα ο όρος καλό δηλώνεται με την αισθητική αξία του ωραίου και της ομορφιάς, ενώ στα νέα ελληνικά με την ηθική έννοια του αγαθού.

Κλωνοποίηση:

Ο όρος καθιερώθηκε στα τέλη του 20^{ου} αιώνα στη βιολογία και ιδιαίτερα στη γενετική. Προέρχεται από τη λέξη κλώνος που σημαίνει τον οργανισμό ή το σύνολο οργανισμών που δεν προέρχονται από τη σύζευξη του γενετικού υλικού δύο άλλων οργανισμών, αλλά παράγονται δια αντιγραφής του γενετικού υλικού ενός μόνο οργανισμού. Οι κλώνοι διαθέτουν τα ίδια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά με εκείνα των οργανισμών από τους οποίους παράγονται. Η κλωνοποίηση μπορεί να είναι είτε φυσική είτε τεχνητή.

Έχουν διατυπωθεί πολλά ερωτηματικά ως προς τη νομιμοποίηση της τεχνητής κλωνοποίησης, ενώ συγχρόνως έχουν διατυπωθεί πολλά ηθικά διλήμματα ως προς αυτήν.

Κρίση:

Είναι νοητική ενέργεια με την οποία αποφαινόμεσθε για τη σχέση δύο εννοιών. Η απόφαση στην οποία προβαίνουμε μέσα από τη διατύπωση μιας κρίσης μπορεί να είναι είτε καταφατική, οπότε αποδίδουμε ένα χαρακτηριστικό σε ένα υποκείμενο, είτε αποφατική ή αρνητική, οπότε αρνούμαστε την απόδοση ενός χαρακτηριστικού σε ένα υποκείμενο. Συνεπώς η κρίση είναι φορέας κάποιας τιμής αλήθειας, είτε είναι αληθής είτε είναι ψευδής.

Ο Αριστοτέλης που θεωρείται ο πατέρας της λογικής όρισε την κρίση ως εξής «Πρότασις έστι λόγος καταφατικός ή αποφατικός τινός κατά τινός»

Οι κρίσεις διακρίνονται σε κατηγορικές και σε εξηρημένες, σε αναλυτικές και σε συνθετικές.

Κριτήριο:

Είναι η επαρκής αιτία για την αλήθεια ενός ισχυρισμού. Ο όρος όταν χρησιμοποιείται στον πληθυντικό αριθμό υποδηλώνει ένα σύνολο συνθηκών, που η κάθε μια τους χωριστά δεν είναι επαρκής, αλλά όλες μαζί συγκροτούν την αναγκαία αιτία για την αλήθεια ενός ισχυρισμού.

Ο Βιτγκενστάιν επισήμανε τη διάκριση του κριτηρίου, το οποίο εισάγεται βάσει ενός ορισμού, από το σύμπτωμα, το οποίο εισάγεται βάσει της εμπειρίας.

Λογική:

Αποτελεί πεδίο έρευνας κατά την οποία εξετάζονται ζητήματα που αφορούν αφενός μεν στα στοιχεία και τα είδη του ορθώς διανοείσθαι αφετέρου δε στον προσδιορισμό των νόμων, των αρχών και των κανόνων που οφείλει να ακολουθεί όποιος αναζητεί την αλήθεια, προκειμένου να επιτύχει τον στόχο

του. Για την ακρίβεια η λογική είναι ένα εργαλείο με το οποίο όλοι οι επιστήμονες είναι υποχρεωμένοι να χρησιμοποιήσουν προκειμένου να αποκτήσουν την αλήθεια και να φθάσουν στην έγκυρη γνώση στην οποία στοχεύουν.

Ο Αριστοτέλης προκειμένου να αναδείξει την ωφελιμότητα της λογικής τη χαρακτήρισε ως «όργανο προς γνώσιν». Τα λογικά συγγράμματα του Αριστοτέλη, «*Κατηγορίες*, όπου εξετάζονται οι έννοιες και κυρίως οι κατηγορίες, *Περί Ερμηνείας*, όπου διερευνάται το ζήτημα των κρίσεων, *Αναλυτικά Πρότερα*, που αναφέρεται στην έρευνα του συλλογισμού, *Αναλυτικά Ύστερα*, όπου εξετάζονται ο ορισμός, η απόδειξη ή ο παραγωγικός συλλογισμός, η επαγωγή και η επιστημονική μέθοδος, *Τοπικά*, όπου εξετάζονται οι πιθανοί συλλογισμοί, *Σοφιστικοί Έλεγχοι*, όπου ταξινομούνται και ερευνώνται τα διάφορα είδη σοφισμάτων» αποκαλέστηκαν από τον Αλέξανδρο Αφροδισιέα συλλήβδην με τον όρο 'όργανον'. Ο Αριστοτέλης, παρόλο που δεν ήταν ο πρώτος που ασχολήθηκε με ζητήματα της λογικής, επονομάστηκε ο πατέρας της λογικής επειδή επιχείρησε να εμπλουτίσει την επιστήμη της λογικής με δύο τρόπους, πρώτα προσδιορίζοντας με σαφήνεια τις γενικές αρχές της λογικής και δεύτερον δίνοντας στη λογική έρευνα εκείνο τον συστηματικό χαρακτήρα και εκείνη την ενότητα που πρέπει να διέπει κάθε συγκροτημένη επιστήμη.

Στη σύγχρονη φιλοσοφική γραμματεία εισήχθησαν νέες μορφές λογικής που συγκροτούν τη σύγχρονη λογική η οποία αποκαλείται συμβολική λογική λόγω της ολοκληρωτικής χρήσης συμβόλων. Στο πλαίσιο της συμβολικής λογικής τη θέση των λέξεων έχουν καταλάβει σύμβολα τα οποία δηλώνουν όχι μόνο έννοιες, αλλά κάθε είδους λογικές σχέσεις.

Οι Καντ και Χέγκελ καθιέρωσαν την υπερβατική λογική που αποτελεί μείγμα της μεταφυσικής και της γνωσιολογίας.

Η παραδοσιακή λογική διακρίνεται σε δύο μεγάλους τομείς, στη 'λογική στοιχειολογία' που αναφέρεται στην έρευνα των λογικών αρχών της νόησης και των βασικών τύπων του ορθού τρόπου διάνοησης και στη 'μεθοδολογία' που συνίσταται στην εξέταση των μεθόδων με τις οποίες αποκτάται η επιστημονική γνώση.

Ο βασικός τομέας της συμβολικής λογικής είναι ο 'λογισμός' που είναι σύστημα αφηρημένης γλώσσας ως μέσο ανάλυσης της διαδικασίας της παραγωγής.

Λόγος:

Αποτελεί έννοια που έχει προσλάβει πολλές σημασίες. Εκτός από τη σημασία της γλώσσας στην προσωκρατική φιλοσοφία έχει τη σημασία της αρχής, της τάξης και του νόμου που διέπουν τον κόσμο. Ο Ηράκλειτος πρέσβευε ότι πίσω από το γίγνεσθαι του κόσμου και την αέναη μεταβολή των πραγμάτων υπάρχει μια σταθερή και αιώνια ρυθμιστική αρχή, ο λόγος, που εξασφαλίζει την ενότητα του κόσμου. Οι εισηγητές της στωικής φιλοσοφίας ταύτισαν τον λόγο με το Θεό, θεωρώντας τον ως την δημιουργική δύναμη του κόσμου και συγχρόνως τη ρυθμιστική αρχή των πάντων. Κατ' αυτούς σε

κάθε πτυχή και σε κάθε ον στη φύση ενυπάρχει ο λόγος – Θεός, συνεπώς η παρουσία του θείου λόγου στη φύση απαιτεί, εκ μέρους του ανθρώπου, σεβασμό προς αυτήν. Ύψιστο ηθικό χρέος του ανθρώπου είναι το αίτημα ‘ομολογουμένως τη φύσει ζην’ .

Ο Φίλων Αλεξανδρέας, εκπρόσωπος της ελληνοϊουδαϊστικής φιλοσοφίας, πρεσβεύει ότι ο λόγος δεν ταυτίζεται με το Θεό και τη φύση, αλλά ο λόγος δεν έχει υλική υφή και αποτελεί την ‘ιδέα των ιδεών’, τον ‘τόπο των ιδεών’ τη ‘μητρόπολη των ιδεών’ και τον θεωρούσε ως το πρωταρχικό δημιουργήμα του Θεού, ο οποίος δεν είναι εγκατεστημένος μέσα στη φύση, αλλά είναι υπερβατικός. Ι Θεός δημιούργησε τον κόσμο χρησιμοποιώντας τον λόγο ο οποίος αποτελεί αφενός μεν τον τοποτηρητή του Θεού στον κόσμο αφετέρου δε τον συνήγορο – παράκλητο του κόσμου στο Θεό. Ιστορικά προσέλαβε και άλλες σημασίες ο λόγος. Έτσι ο Αριστοτέλης τον εξέλαβε με την έννοια της αναλογίας, ενώ ο Αινησίδημος χρησιμοποίησε τον λόγο εναλλακτικά ως προς τον τρόπο, που δηλώνει καθένα από τα επιχειρήματα βάσει των οποίων μπορεί να αμφισβητηθεί η δυνατότητα της γνώσης. Παρομοίως σε μια αλυσίδα κρίσεων ή προτάσεων ο λόγος ορίζεται ως η κρίση ή η πρόταση που αποτελεί τη λογική προϋπόθεση της επόμενης κρίσης ή πρότασης. Αντίστοιχα στη φιλοσοφία του νου ο λόγος που αναφέρεται στις ανθρώπινες πράξεις αντιδιαστέλλεται ως προς την αιτία που αφορά τα φυσικά γεγονότα. Παράλληλα στη λογική ως λόγος ορίζεται σε μια εξηρητημένη κρίση η προϋπόθεση που προηγείται της απόδοσης. Πάντως στη δυτική φιλοσοφία η πιο διαδεδομένη έννοια του λόγου είναι η διασκεπτική ενέργεια του νου, η οποία αντιδιαστέλλεται προς τη λειτουργία της ενόρασης. Ο Καντ καθιέρωσε τη διάκριση μεταξύ δύο βασικών λειτουργιών του λόγου, αυτή της θεωρητικής και αυτή της πρακτικής. Κατ’ αυτόν αντικείμενο του θεωρητικού λόγου είναι η απόκτηση της γνώσης, ενώ του πρακτικού λόγου είναι η σύλληψη των ιδεών.

Γενικά υπάρχει η πεποίθηση ότι ο λόγος αποτελεί εκείνη την ειδοποιό διαφορά του ανθρώπου βάσει του οποίου αντιδιαστέλλεται η ανθρώπινη ύπαρξη από τα άλλα όντα της φύσης. Προϊόν της αντίληψης αυτής είναι η άποψη ότι ο λόγος ιεραρχικά αποτελεί την ανώτερη ψυχική λειτουργία του ανθρώπου.

Μέθοδος:

Ο Αριστοτέλης όρισε τη μέθοδο ως ‘οδόν επί τι’ και ‘τρόπον ζητήσεως’. Μέθοδος με άλλα λόγια είναι ο τρόπος σύμφωνα με τον οποίο πρέπει να εξετάζει κανείς τα πράγματα, η πορεία που πρέπει να ακολουθεί κάποιος για να αποκτήσει την αλήθεια, ο επιστημονικός τρόπος έρευνας.

Μεταφορά:

Είναι το φαινόμενο κατά το οποίο ένας όρος ή μια διατύπωση, που κυριολεκτικά δηλώνει ή περιγράφει κάτι, χρησιμοποιείται αναφορικά προς κάτι άλλο, προκειμένου το τελευταίο αυτό να

αποκτήσει μεγαλύτερη καθαρότητα. Ο λόγος για τον οποίο μεταχειριζόμαστε τη μεταφορά είναι προκειμένου να καταστήσουμε σαφέστερο εκείνο που θέλουμε να εκφράσουμε.

Μετάφραση:

Είναι η μετατροπή των λέξεων μιας γλώσσας σε αντίστοιχες λέξεις μιας άλλης γλώσσας χωρίς παράλληλα να μεταβληθεί το νόημα των μετατρεπομένων λέξεων. Πάντοτε οι λέξεις ή οι διατυπώσεις μιας γλώσσας που μεταφράζονται σε μια άλλη γλώσσα κατ' ανάγκη θα νοούνται διαφορετικά, καθόσον οι άνθρωποι που χειρίζονται τις διαφορετικές γλώσσες διαβιούν σε διαφορετικές συνθήκες και υποχρεωτικά τις βλέπουν κάτω από διαφορετικό πρίσμα. Καμία μετάφραση, συνεπώς, δεν είναι δυνατόν να είναι ακριβής με την απόλυτη σημασία του όρου, αλλά θα εξαρτάται από την ποιότητά της.

Νόημα:

Ορίζεται ως η σημασία μιας λέξης ή μιας φράσης σε μία δεδομένη γλώσσα ή ενός γλωσσικού συμβόλου ή σημείου.

Ένα από τα βασικά ζητήματα εν σχέσει προς τη διερεύνηση του νοήματος της γλώσσας εντοπίζεται στο ερώτημα 'Που βρίσκεται η βάση του νοήματος, ποια είναι η πηγή του;' Ορισμένοι φιλόσοφοι, όπως ο Κράις ή ο Σίφερ, υποστήριξαν ότι το νόημα πηγάζει από την πρόθεση του ομιλητή. Άλλοι φιλόσοφοι, όπως ο Κρίπκε, υποστήριξαν ότι εκείνο το οποίο καθορίζει οριστικά το νόημα μια λέξης ή έκφρασης είναι οι κανόνες της κοινωνίας ή της κοινότητας βάσει των οποίων χρησιμοποιείται αυτή. Ο Λοκ εισηγήθηκε τη θεωρία της ιδέας, σύμφωνα με την οποία χρησιμοποιούμε τις λέξεις για να περιγράψουμε τις ιδέες και να τις μεταδώσουμε στους άλλους. Συνεπώς το νόημα μιας λέξης συνίσταται στην ιδέα την οποία εκφράζει.

Ο Αίερ επικαλούμενος την αρχή της επαλήθευσης, που εισηγήθηκε ο κύκλος της Βιέννης, διέκρινε δύο κατηγορίες νοήματος, το γνωστικό και το συναισθηματικό. Γνωστικό είναι το νόημα που φέρει η γλώσσα την οποία μεταχειρίζονται οι επιστήμονες, ενώ συναισθηματικό είναι το νόημα που έχουν οι ηθικές φράσεις.

Ο Χούσερλ υποστηρίζει ότι νόημα είναι το σημείο αναφοράς της νόησης, το στοιχείο εκείνο εν ονόματι του οποίου μια ενέργεια της συνείδησής μας αποκτά προθετικό χαρακτήρα και γίνεται νόηση.

Νόμοι της φύσης:

Από παλιά διαμορφώθηκε η πεποίθηση ότι τα γεγονότα που εκδηλώνονται στη φύση υπόκεινται σε ορισμένους σταθερούς νόμους, προϊόν των οποίων είναι η ορισμένη τάξη που παρατηρείται στο σύμπαν. Οι αρχαίοι Έλληνες επισημαίνοντας τη συγκροτημένη μορφή της φύσης, απεκάλεσαν αυτή

κόσμο, δηλαδή κόσμημα ή στολίδι. Αναφορικά προς τους νόμους που διέπουν τη συμπεριφορά της φύσης, τους νόμους της φύσης ή τους φυσικούς νόμους, τέθηκε το ζήτημα της φυσιογνωμίας των, αν δηλαδή ισχύουν κατ' ανάγκη ή μπορούν να ανατραπούν. Σύμφωνα με την παραδοσιακή εκδοχή έχουν αναγκαία και καθολική ισχύ προσδιορίζοντας αυστηρά όλα τα γεγονότα.

Κατά τον Χιουμ οι νόμοι της φύσης ούτε αναγκαίοι ούτε καθολικοί είναι, αλλά απλώς αποτελούν ως τη στιγμή της διατύπωσής των εκφράσεις μιας κανονικής διαδοχής γεγονότων η οποία ανά πάσα στιγμή στο μέλλον είναι δυνατόν να παύσει να ισχύει.

Κατά τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και σύμφωνα με τη θεωρία της κβαντικής φυσικής και φιλοσοφίας υποστηρίχθηκε ότι οι νόμοι της φύσης δεν είναι αναγκαίοι και ακριβείς, αλλά εκφράζουν πιθανούς δεσμούς μεταξύ των πραγμάτων ή των ποιοτήτων της φύσης.

Νόμος:

Διατύπωση που δηλώνει ένα σταθερό, κανονικό τρόπο συμπεριφοράς είτε γεγονότων της φύσης είτε προσώπων και κοινωνιών. Ανάλογα με το σημείο αναφοράς των οι νόμοι διακρίνονται σε, νόμους της φύσης που αφορούν στα γεγονότα που εκδηλώνονται στον φυσικό κόσμο, και σε νόμους που αναφέρονται στη συμπεριφορά των ανθρώπων και της κοινωνίας. Ένας νόμος της φύσης έχει διαπιστωτικό χαρακτήρα, δηλαδή αποφαίνεται πώς συμπεριφέρονται τα φαινόμενα στα οποία αναφέρεται, ενώ ένας νόμος που αφορά την ανθρώπινη συμπεριφορά είναι μια διαπιστωτική πράξη, δηλαδή περιγράφει πώς οι άνθρωποι ή οι κοινωνίες ενεργούν κάτω από ορισμένες συνθήκες.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΧΡΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΤΡΙΤΩΝ

Το έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Πελεgrίνης, Θεοδόσιος., *Λεξικό της Φιλοσοφίας, Οι έννοιες, οι θεωρίες, οι σχολές, τα ρεύματα και τα πρόσωπα*, Ελληνικά Γράμματα, 2009.

Μπιτσάκης, Ε. Ι., *Η Φύση στη Διαλεκτική Φιλοσοφία*, Ελληνικά Γράμματα, 2003.

Westra, L., & Robinson, T. M., *The Greeks and the Environment*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 1997.

Pratt, V., Howarth, J., Brady, E., *Environment and Philosophy*, Routledge, London, 2000.

Attfield, R., *Environmental Ethics*, Polity Press, 2014.

Jardins, J. R., *Environmental Ethics. An introduction to Environmental Philosophy*, 3rd ed.

Wadsworth, 2001.

Palmer, C., *Environmental Ethics and Process Thinking*, Clarendon, Oxford University Press, 1998.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Δημήτριος Μαθόπουλος, 2014.

Δημήτριος Μαθόπουλος. «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ».

Έκδοση: 1.0. Αγρίνιο 2014.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: **XXX**

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά

Δημιουργού, Απαγόρευση Εμπορικής Χρήσης και Όχι Παράγωγα Έργα. Εξαιρούνται τα αυτοτελή

έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία

αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

